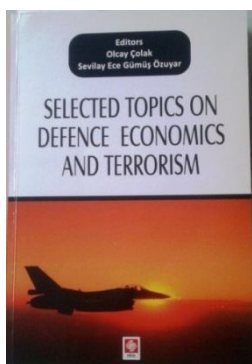

Abordări internaționale privind apărarea economică și terorismul

Olcay Çolak, Sevilay Ece Gümüş Özuyar (ed.), *Selected Topics on Defence Economics and Terrorism*, Editura Ekin Yayinevi, Bursa, 2020

Publicată la editura Ekin Yayinevi, 2020, Bursa, Turcia, antologia de studii științifice *Selected Topics on Defence Economics and Terrorism*, ed. Olcay Çolak, Sevilay Ece Gümüş Özuyar propune perspective inedite asupra relațiilor internaționale ale secolului al XXI-lea, inclusiv din prisma fenomenelor diverse precum apărare economică, terorism economic, sisteme globale, forme de reacție a sistemelor internaționale politico-economice față de fenomenele noi ale ordinii globalizării, variante de reformă asupra sistemului onusian afectat de caducitate din prisma provocărilor secolului al XXI-lea.

Antologia, așa cum mărturisesc editorii săi, s-a dorit o culegere de

studii originale privind tematici actuale, constituind un fel de „manual” al studiilor politico-economice și de securitate aflate la frontiera definirii lor conform fenomenelor și actorilor non-statali, cvasi-statali și statali ai secolului al XXI-lea. Profesorul Keith Hartley, de la Universitatea York, în articolul său intitulat *Costs and Prices of UK Military Aircraft in War and Peace*, abordează problematica relației dintre costuri și cantitate în industria avioanelor, cu aplicare la cazul Marii Britanii.

Analiza sa este centrată pe aspecte legate de profitul contractelor militare din acest sector de activitate și la estimarea costurilor în cazul escaladării situațiilor de tensiune politică internațională. Acest studiu, așa cum precizează autorul, realizează estimări bazate pe date ale contractelor de aviație militară ale UK acoperind perioada 1938 – 1957. Întrebarea care se pune este cea a aplicabilității relației costuri-cantități abordate de el în domeniul aviației militare, în cazul industriilor furnizând tancuri, rachete și nave de război. Originalitatea acestui studiu rămâne, așa cum ne invită autorul, să definească îndrăzneala viitorilor cercetători științifici de a aprofunda asemenea abordări în domeniul securității și apărării.

Un alt articol referitor la convergență ca o împărțire a GDP/PNB în

cheltuieli de apărare între 15 membri NATO (N15) în baza analizării unor date acoperind intervalul 1963-1990 și 1991-2018, este realizat de Mehmet Aldonat Beyzatlar (Dokuz Eylül University), Dilara Kiliniç (Izmir University of Economics), Hakan Yetkiner (Izmir University of Economics). Aceștia consideră că nu este posibil a fi separată convergența în cheltuielile de apărare, de dinamica convergenței veniturilor; în al doilea rând, o robustă convergență a apărării reflectă succesul proiectului NATO de a integra cheltuielile de apărare ale statelor membre în perioada post-război rece. În studiul intitulat *Defense Expenditure Convergence Across NATO Member Countries*, autorii sunt de părere că este nevoie de politici vizionare ale sectorului de apărare, pentru îmbunătățirea colaborării privind aspecte legate de dezvoltarea economică și politică a țărilor membre NATO. Aceste politici sunt analizate în contextul lărgirii acestei organizații după 1999, când s-a pus problema și mai acut asupra dezvoltărilor emergente ale noilor țări membre și asupra valorii procesului de integrare a sectoarelor de apărare a țărilor membre. Astfel, dacă problema cheltuielilor NATO pentru apărare a cunoscut o descreștere după căderea blocului sovietic, după 1991, contrastând cu accelerarea convergenței militare în perioada 1963-1990, după 1999 (odată cu extinderea NATO la alte state) s-a produs (pentru perioada 1991-2018) o încetinire a convergenței și a strategiilor Alianței. Obiectul acestui studiu, după cum remarcă

autorii, necesită o atenție sporită din partea doctrinei dată fiind multitudinea aspectelor practice și teoretice ale acestei arii de interes, ce trebuie elucidate.

În articolul *Revisiting the Military Expenditure- Growth Nexus for the Sample of MIST Countries*, autori precum Mirza Huskic (School of Finance and Accounting Tuzla, Bosnia-Herzegovina); Elma Satrovic (University of Novi Pazar, Serbia; Çag University, Turkey); Adnan Muslija (University of Sarajevo, Bosnia- Herzegovina) inițiază o investigație asupra relației dintre cheltuielile militare și creșterea economică pentru grupul țărilor MIST (Mexic, Indonezia, Coreea, Turcia) pentru perioada 1974-2018, acestea fiind definite ca un tip de țări care dezvoltă cheltuieli militare într-un mare procent din cheltuielile guvernamentale. Așa cum arată autorii, s-a constatat în practică un impact negativ al cheltuielilor militare asupra creșterii economice pe termen lung, susținând argumentul „guns or butter”; per a contrario, impactul pe termen scurt nu a fost dovedit ca semnificativ pentru un spectru extins de state. Pentru țările din grupul MIST, cheltuielile militare (în procente de 2,3%, 4,3%, 12,7%, respectiv de 7% din cheltuielile guvernamentale) arată importanța esențială dacă nu critică, a politicilor militare și de apărare pentru aceste țări, în paralel cu o creștere economică rapidă a rolului lor în economia globală, cu perspective și mai puternice de creștere economică în anii ce vor veni.

Originalitatea studiului constă în analiza acestui grup de țări (MIST) din prisma relației cheltuielilor militare și a creșterii economice înregistrate de acestea, cu efecte simultan negative și pozitive. Cu toate acestea, autorii arată că impactul cheltuielilor militare ar fi unul negativ și mai substanțial, având un efect de descreștere a acumulării de capital, a veniturilor naționale și a productivității. Pentru țări ca MIST s-ar recomanda mai degrabă o canalizare a fondurilor guvernamentale nu spre activități militare, ci spre sectoarele de cercetare și dezvoltare pentru a îmbunătăți performanțele de export și deci, a îmbunătăți rezultatele economice ale țării, cu atenție acordată reducerii consumului de energie și datoriei externe.

Studiul intitulat *An Empirical Assesment with Mixed Data for Institutional Determinants of Military Spendings*, al autorilor Pinar Çuhadar (Mardin Artuklu University), Fela Özbey (Çukurova University) abordează rolul instituțiilor în cheltuielile militare, apreciindu-se faptul că în regimurile autoritariste cheltuielile militare sunt deasupra mediei generale, pe când în cazul țărilor catalogate democratice sau cu o minimă funcționare bazată pe domnia legii, cu mecanisme funcționale de "check and balance", cheltuielile militare sunt sub medie. Așa cum remarcă autorii, rolul instituțiilor este de a face posibilă protecția comportamentului uman într-un anumit cadru normativ, țările cu instituții puternice fiind cele capabile să asigure cetățenilor lor protecția eficientă, reală a drepturilor și libertă-

ților lor civile, politice și sociale, în baza principiilor fundamentale ale administrației publice (respectarea transparenței, a legalității, a responsabilității și a statului de drept)- guvernele trebuie să servească cetățenii lor și să asigure o protecție a libertăților individuale în raport cu autoritatea statală. Sub raportul cheltuielilor militare și a relației lor cu nivelul instituțional statal este important ca instituțiile politice să scoată puterea politică în afara controlului sau a monopolului anumitor grupuri sau persoane și să o distribuie egalitar în societate, precum și să stabilească instituții economice în stare să asigure justiția și egalitatea în distribuirea resurselor, ceea ce duce la o apreciere asupra instituțiilor statale ca fiind „temelii ale dezvoltării statului respectiv”.

În ceea ce ne privește, am încercat prin studiul propus (*Economic Terrorism at the Crossroads of Two Worlds: "the UN-world" and "the post-UN world". Some Perspectives and Comments*) să oferim o scurtă analiză asupra conceptului de "terorism economic", ținând cont de lipsa unei definiții universal admise și obligatorie juridic în comunitatea internațională contemporană asupra conceptului de "terorism" care să fie înscrisă într-o convenție internațională. Referindu-ne la noua ordine emergentă, pe care ne-am străduit să o identificăm în unele din componentele sale, odată cu intrarea liberalismului economic într-o etapă de apogeu (ultra-liberalism) - ceea ce duce la un sistem global de tip corporatist direct ținând lumea atomizată a sta-

telor onusiene bazate pe un tip de legislație coordonatoare și suverană-, în partea a doua a studiului am definit terorismul economic ca un fenomen legat de o mișcare de emancipare de sub tutela ordinii corporatiste, mercantiliste, constrângătoare fără a fi constrânsă prin convenții internaționale în care să se fi stabilit un regim de răspundere juridică transnațională a corporațiilor globale în fața ONU; de aici și problema răspunderii juridice obligatorii a firmelor transnaționale în lumea suverană și coordonatoare a dreptului internațional public (adevrat mai degrabă lumii secolului al XX-lea decât celei în curs de globalizare a secolului al XXI-lea). Această mișcare de emancipare de sub controlul sistemului global corporatist ar face statele să adopte o atitudine pro-activă de prezervare și protejare a ordinii lor ca o ordine juridică, economică bazată pe principiile dreptului internațional, ale suveranității economice (*Carta drepturilor economice ale statelor*); această tendință ar fi calificabilă ca un nou tip de mișcare de decolonizare pornită dinspre state împotriva actorilor non-statali, noii colonizatori, într-o etapă de imperialism transnațional ce poate fi analizată și din prisma teoriei dependenței structurale generate de lumea rivală a actorilor non-statali.

În studiul intitulat *The Relationship between Terrorism and Tourism*, de János Besenyő (Obuda University), Andrea Hanna Sólyomfi (Obuda University), plecând de la tematica terorismului în relație cu geografia umană, autorii au în vedere nevoia de

revizuire a sistemelor de protecție, ce trebuie centrate pe o atitudine pro-activă din partea guvernelor și a societății civile în baza principiului intervenției active, față de caracterul de „proces dinamic” al fenomenelor teroriste, în care nu doar prevenția dar și latura diplomatică și de *intelligence*, a tehnologiilor GIS sunt privite ca având o importanță-cheie în combaterea terorismului. În special, lumea globală a informațiilor virtuale a devenit un teritoriu al terorismului global, acesta profitând de conexiunile online și de tehnologiile informațiilor, creând o rețea transnațională de informații, pe care grupuri de interese și diferite organizații de la nivele infra-locale, naționale, regionale și globale le exploatează în interes propriu pentru a obține avantaje, prestigiu, putere economică și informațională ce depășesc granițele naționale și capacitățile de control ale statelor asupra acestor actori non-statali sau compoziți.

Cătălin Cioacă (Henri Coandă Air Force Academy), Elena-Daiana Ghiniță (Henri Coandă Air Force Academy), Denisa-Ana Balea (Henri Coandă Air Force Academy), în studiul *The Continous Development of Terrorism: Aerial Megaterrorism*, definesc fenomenul terorismului în funcție de criteriul cronologic, considerându-l a avea o vechime de cel puțin 150 de ani, definit ca o amenințare majoră la adresa statelor și a națiunilor, a securității și stabilității populației; procesul globalizării produce de asemenea, efecte asupra fenomenului terorist, studiul fiind consacrat identificării unei palete de factori de potențare și analizei contextu-

lui propice apariției și dezvoltării acestui fenomen, din care autorii decelează amenințarea mega-terorismului aerian; rezultă o analiză inovatoare, cu deschideri spre explorarea unor forme viitoare de dezvoltare a fenomenului. Este remarcată ignorarea în cadrul expansiunii globalizării, a impactului pe care fenomenul terorismului l-ar putea avea asupra securității internaționale și naționale, tocmai din cauza accesului puțin-restrictiv la informație, la nivel global. Pe fundalul apariției unor amenințări globale noi (pandemii, schimbări climatice, tehnologii emergente) și a unui rezultat indirect (accelerarea declinului superputerii mondiale), se trece la o transformare a acestui fenomen în ceea ce autorii denumesc „avantajul cumulativ al surprizelor tehnologice”.

Analizarea chestiunii luptătorilor teroriști străini (FTF), în care sunt incluși și PKK/PYD/YPH calificați ca o organizație teroristă doar de către o parte a comunității internaționale (neexistând deci, un consens asupra unei definiții universal valabile asupra fenomenului terorist și nici o listă universal agreeată de state și organizații internaționale și regionale asupra grupărilor sau organizațiilor teroriste), constituie obiectul unui interesant studiu (*Combating the Evolving Foreign Terrorist Fighters: Recent Development of PYD/YPG's Foreign Terrorists Fighters in Turkey and Several European Countries*), semnat de Y. Furkan Şen (Turkish National Police Academy), Adhe Nuansa Wibisono (Turkish National Police Academy). Pornind de la conflictul

din Siria, autorii arată cum s-a produs o extindere a fenomenului terorist, Turcia considerând PKK în această categorie, în ceea ce privește bazele de susținere și campaniile militare ale acestui grup, pe teritoriul statului sirian. Pentru țările UE există diferite perspective cu privire la tratamentul și calificarea juridică asupra actorilor non-statali (ISIS, PKK etc.) în care unele organizații sunt identificate ca fiind o amenințare de securitate (ISIS) iar altora li se acordă o poziție flexibilă, ambiguă, controversată (fiind calificabile și ca organizații de eliberare națională sau mișcări anti-coloniale, beligeranți, mișcări de emancipare de sub aspirarea unor regimuri politice etc.) ce au un statut de subiecte de drept autonome în raport cu statele națiune, în dreptul internațional public. Studiul analizează modalitățile distincte de raportare ale diverselor țări europene (Marea Britanie, Germania, Franța, Italia, Olanda, Turcia) privind statutul juridic al luptătorilor provenind din diferite grupări (unele calificabile drept teroriste de o parte din statele europene iar altele nu), analizându-se totodată și diferite aspecte privind copiii-soldăți și regimul de intimidare a populațiilor locale, grupurile vulnerabile și încălcări ale drepturilor omului efectuate de către grupări precum PKK, astfel cum consideră țări precum Turcia. Autoritățile de la Ankara pretind o consolidare la nivel internațional a regimului de protecție a drepturilor omului (grupuri vulnerabile) în situațiile de conflict (pe teritoriul UE și non-UE) în care sunt implicate grupuri PKK

(considerat grupare teroristă de către Turcia). Nevoia de a intensifica măsurile de prevenție în combaterea terorismului, de către Turcia și țările UE constituie una din concluziile studiului, laolaltă cu politica de prevenire a folosirii grupurilor vulnerabile de către asemenea grupări și cu nevoia de a aduce în fața justiției membrii organizațiilor teroriste care au încălcat drepturile omului, în instanțe speciale de judecare a luptătorilor teroriști străini. Nevoia de a accelera cooperarea contra-teroristă între Turcia și țările europene, de a controla amenințarea teroristă având originea, în perspectiva Turciei, în grupări precum PKK, precum și nevoia unei definiții la nivelul întregii UE a acestei

organizații ca fiind una de tip terorist se numără printre concluziile studiului.

În ansamblu, antologia de studii analizând din diferite perspective fenomene precum terorismul economic și conexiunile sale cu fenomenul globalizării reprezintă o importantă contribuție academică în domeniul relațiilor internaționale și al studiilor de securitate, propunând ipoteze originale de lucru în abordarea multidimensională a fenomenelor de amenințare globală la adresa societății secolului al XXI-lea.

Mădălina Virginia ANTONESCU